

JURAJ SLANÝ

TROJANOVI PARTIZÁNI

História partizánskej brigády Pavel

IKAR

JURAJ SLANÝ

TROJANOVI
PARTIZÁNI

História partizánskej brigády Pavel

IKAR

Text © 2019 by Juraj Slaný
Design © 2019 by Juraj Šramko
Slovak edition © 2019 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-7142-5

Podakovanie

Predovšetkým chcem poďakovať svojej manželke Katke za trpezlivosť, s akou znášala moju posadnutosť zháňaním nových historických faktov a absolvovala so mnou mnohé cesty po archívoch na Slovensku.

Chcem poďakovať historikovi Oldřichovi Vaněkovi za to, že mi poskytol podklady a možnosť čerpať zo svojej práce o III. prápore 2. československej paradessantnej brigády.

Najväčšie poďakovanie však patrí historikovi Pavlovi Vimmerovi, ktorý sa podujal spolupracovať s amatérskym bádateľom a vysvetľovať mu základné postupy tvorby odbornej publikácie. Mal nekonečnú trpezlivosť niekoľko ráz prečítať môj rukopis a doplnil doň veľké množstvo pripomienok. Ak sú napriek tomu v publikácii nejaké nedostatky, tak to nie je jeho chyba, ale ide to na vrub mojej netrpezlivosti a tvrdohlavosti zmeniť niektorú textáciu.

Ďakujem priateľom, blízkym a známym, ktorí mi verili a každým ma vypočuli, hoci som ich svojim rozprávaním na partizánsku tému určite zaťažoval. Moja vďaka patrí každému, kto sa akýmkoľvek spôsobom podieľal na tom, aby táto kniha vznikla a dostala sa do tlače.

OBSAH

Úvod	9
1. Význam firmy BAĽA pre rozvoj a vznik protifašistického hnutia na hornom Ponitří	13
2. Počiatky partizánskeho hnutia na hornom Ponitří	18
3. Príprava ozbrojeného povstania na hornom Ponitří	44
4. Povstanie na hornej Nitre a účasť Trojanových partizánov v rámci bojovej skupiny Weinhold	64
5. Partizánska brigáda Pavel na povstaleckých frontoch IV. taktickej skupiny	123
6. Bojová činnosť partizánskej brigády Pavel v rámci 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR	141
7. Vznik Hornonitrianskeho partizánskeho práporu	165
8. Začlenenie Hornonitrianskeho partizánskeho práporu do Nitrianskej partizánskej brigády	180
9. Prechod Nitrianskej partizánskej brigády cez Hron v priestore Orovnica – Tekovská Breznica	193
10. Začlenenie partizánov Nitrianskej partizánskej brigády do zväzku Červenej armády	209
Záver	225

PRÍLOHY

Zoznam príslušníkov ilegálnej skupiny Pavel do 29. 8. 1944	229
Organizácia vojenskej partizánskej brigády Pavel k 30. 8. 1944	233
Organizácia partizánskej brigády Pavel po začlení do 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády	234
Organizácia Hornonitrianskeho partizánskeho práporu po začlení do Nitrianskej partizánskej brigády	235
Miesta pohybu partizánskej jednotky Jozefa Trojana	236
Menný zoznam príslušníkov partizánskej brigády Pavel	238
Doplnený zoznam vojenskej partizánskej brigády Pavel po dohľadani v archívoch	284
Zoznam skratiek	285
Archívne fondy a zbierky	287
Dobové publikácie a periodiká	291
Literatúra	292
Menný register	297

Partizáni z Baťovian

Kto za pravdu horí,
kto do boja sa hrnie zo všetkých strán?
Hej, kapitán, to junáci sú tvoji –
partizáni z Baťovian.

Na slobodu verí,
na Vtáčniku hore ich hlavný stan.
Kto nebojí sa smrti, kto neuhne sa z boja?
Partizáni z Baťovian.

Kto na koni ide
cez nepriateľské rady zhubiť krvilačnú saň?
To kapitán Trojan, automat v ruke,
s partizánmi z Baťovian.

Na Hlbokej hore svätý oheň horí,
žiari do všetkých strán.
Nebojte sa, milí, kapitán tu živý
s partizánmi z Baťovian.

Kto Červeným diablom
bol po celú vojnu od Nemcov tak zván?
Náš slávny kapitán Trojan
s partizánmi z Baťovian.

Sloboda sa blíži,
od východu letí jej sladký van.
Kto prebil sa cez Hron, kto pobil sa s Nemcami?
Partizáni z Baťovian.

Komu za víťazstvo,
komu za dar boja veniec slávy bude dán?
Kapitánovi Trojanovi
a partizánom z Baťovian.

(K zjazdu partizánskej brigády v Baťovianoch, autor neznámy)

¹ Albín Grznár (25. 3. 1909 – 4. 9. 1944) sa narodil vo Veľkých Uherciach, vyučil sa za obuvníka. V roku 1931 počas vojenskej prezenčnej služby v B. Bystrici bol odsúdený za účasť na demonstrácii nezamestnaných na šesť týždňov väzenia. Vojenskú základnú službu vykonával v Banskej Bystrici, kde sa po jej skončení oženil. Tu nadviazal úzke kontakty s funkcionármi komunistickej strany a tie potom využíval pri svojej práci v ilegalite. Od jari 1939 žil s rodinou vo Veľkých Uherciach a pracoval na viacerých miestach, ako napr. na regulácii rieky Nitra, v kameňolome firmy Weinttettel, ktorá rekonštruovala štátnu cestu v obci Veľké Uherce, na stavebnom oddelení firmy Baťa, a. s., v Šimonovanech a inde. Ako mladý robotník sa zúčastnil na triednych bojoch, v roku 1937 absolvoval politickú školu KSČ. Využívajúc svoje predchádzajúce styky nadviazal v Banskej Bystrici kontakty s tamojším ilegálnym hnutím a za pomoci Karola Černockého (kr. m. Tibor) usmerňoval rozvoj ilegálnej straníckej práce v oblasti Ponitria. Po zákaze KSČ pomáhal v B. Bystrici pri prechode do ilegality a vytváraní bojových jánošíkovských družín. Po vypuknutí SNP bol politickým komisárom partizánskej brigády Pavel. Padol pri Brodzanoch za doteraz nevyjasnených okolností. Bol vedúcim činiteľom a organizátorom protifašistického hnutia na hornej Nitre. Po Grznárovej smrti sa jeho manželka Helena Grznárová starala o tri nezaopatrené deti. V júni 1946 jej v meste Guta (dnešné Kolárovo) dali do národnej správy hostinec a zapožičali prevádzkový finančný kapitál. Takto sa komunistická strana snažila postarať o rodinu A. Grznára. Bol významený in memoriam Československým vojnovým krížom 1939, Radom SNP I. tr., Radom červenej hviezdy. (SNA, osobný fond Jozef Trojan, kr. 2477, A MSNP Banská Bystrica, fond XII, príř. č. 29/59.)

Úvod

Táto kniha si nekladie za cieľ v plnej šírke a rozsahu rozobrať problematiku národnooslobodzovacieho hnutia na Ponitří, ale má byť stručným náčrtom vzniku a činnosti partizánskej brigády Pavel, ktorej zakladateľom a prvým politickým komisárom bol Albín Grznár.¹ Chcem stručne opísať jej vznik a činnosť, poukázať na niektoré nové momenty v celkovom dianí v tomto regióne a na špecifiká, za ktorých táto jednotka vznikla, lebo je poznačená protirečivosťou revolučných udalostí roku 1944 oveľa viac ako ktorákoľvek iná partizánska skupina, ktorá v Slovenskom národnom povstaní (ďalej len SNP) bojovala.

Chcem podať chronológiu udalostí tak, ako som ju pri svojom bádání zistil a overoval. Podotýkam, že vo viacerých detailoch sa budem rozchádzať s tvrdeniami autorov doteraz publikovaných prác. Robím tak v záujme objasnenia histórie partizánskej brigády Pavel, pretože do roku 1989 sa o brigáde písalo ojedinele a aj publikované údaje boli tendenčne upravované. Usiloval som sa uviesť na pravú mieru nepresnosti vo faktoch a v hodnotení jednotlivých udalostí. Tým, samozrejme, v žiadnom prípade nechcem byť arbitrom a netvrdím, že som neomylný. Je možné, že ďalšie skúmanie popraví aj niektoré moje tvrdenia, to je však základnou úlohou historického bádania i ľudského poznania ako takého.

Hneď na začiatku by som chcel dať na pravú mieru polemiku okolo správneho pomenovania tejto brigády. V rôznych obdobiach a aj počas vlastnej existencie sa uvádzajú rôzne názvy. V čase SNP sa uvádzala ako partizánska jednotka Pavel. Na vtedy vystavených dokladoch sa objavuje pečiatka (okružla aj pozdĺžna), kde je napísané „Veliteľstvo partizánov Pavel“. V povojnových časoch je v rôznej literatúre uvádzaná pod rôznymi názvami, napríklad Hornonitrianska partizánska brigáda Pavel – kpt. J. Trojan, Hornonitrianska partizánska brigáda kpt. J. Trojan, resp. Hornonitrianska partizánska brigáda A. Grznára. Z uvedených dôvodov sa prikláňam k používaniu názvu partizánska brigáda Pavel. Počtom členov určite splnila podmienku názvu brigáda.² Svojou činnosťou a rozsahom pôsobenia sa zaradila medzi významné partizánske brigády, ktoré bojovali v SNP.

Tienistou stránkou histórie partizánskej brigády Pavel je účasť niektorých jej členov na trestnej činnosti po oslobodení Baťovian (terajšie Partizánske). Boli obvinení z toho, že sa zúčastnili na zastrelení štyroch pracovníkov³ Baťových závodov, ktorí boli podozriví z kolaborantstva s Nemcami. Na tomto zločine sa podieľali ako členovia milície⁴ a v roku 1952 boli odsúdení.⁵ Otec Gustáva Časnochu vypovedal v trestnom konaní proti Trojanovi v päťdesiatych rokoch o okolnostiach zavraždenia svojho staršieho syna Gustáva. Zároveň identifikoval niektoré jeho osobné veci, ako napríklad zlaté prstene alebo tabatierku, ktoré sa našli aj u Josefa Trojan. Osobné konto a úspory, ktoré po Gustávovi Časnochovi ako pracovníkovi ostali v Baťových závodoch, dal Jozef Trojan zhabať, paradoxne, ako náhradu za obuv, kto-

² Názov Partizánska brigáda Pavel používal vo svojej publikácii aj ŠTEFANSKÝ, Václav: Armáda v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava: Pravda 1983, s. 120.

³ Bolo ich vlastne päť, lebo pri zatýkaní Jána a Milana Luptáka bola prítomná aj jeho snúbenica Mária Osvaldová a tú ako nepohodlnú svedkyňu tiež zlikvidovali. Ďalej to boli Gustáv Časnocha a Zoltán Rettegý.

rú zavraždený predtým poskytol partizánom.⁶ V roku 1990 prebehla súdna rehabilitácia, kde uznesením Krajského súdu v Bratislave z 26. februára 1991 (sp. zn. 1Rt148/90) bol Trojan čiastočne súdne rehabilitovaný a odsúdenie za trestný čin sabotáže bolo zrušené. Naďalej však ostal nedotknutým a právoplatným výrok o vine za návod na vraždu (s trestom 12 rokov odňatia slobody), ktorý nebol zmenený ani po ďalších pokusoch o Trojanovu úplnú rehabilitáciu v prvej polovici deväťdesiatych rokov. O celej kauze rozhodoval v lete 1992 aj Najvyšší súd ČSFR a v rozsudku z 28. augusta 1992 konštatoval, že trestná činnosť Trojana pri návode na vraždu „*nebola vykonštruovaná, ale naopak, bola plne preukázaná. Najvyšší súd ČSFR ďalej konštatoval, že konanie obvineného Trojana je ťažkým kriminálnym deliktom a nie konaním kriminalizovaným v rozpore s princípmi demokratickej spoločnosti rešpektujúcej občianske politické práva a slobody. Pritom tam nejde ani o prípad spolitizovanej kriminality.*“ Posledná žiadosť o rehabilitáciu Trojana za návod na vraždu bola zamietnutá uznesením Krajského súdu v Bratislave z 11. augusta 1994 (sp. zn. 1Rt23/93), voči ktorému nebolo podané odvolanie, a tak sa stalo 15. augusta 1994 právoplatným. Naďalej teda platí právny stav, ktorý sa opiera o právoplatné rozhodnutia súdov v ČSFR a v Slovenskej republike po roku 1989 a podľa ktorého Jozef Trojan navádzal na trestný čin vraždy tým, že spolu s P. Luptákom a P. Lukačkom vyvolal pri V. Paučkovi, J. Kocnarovi a P. Glendovi „rozhodnutie usmrtiť zákerne viac osôb – Gustáva Časnochu, Ivana a Milana Liptákovcov, Máriu Osvaldovú a Zoltána Rettégiho – za tým účelom, aby sa

⁴ Pavel Lukačka, Peter Lupták, Václav Pauček, Jozef Kočnár, Pavol Glenda, Elemír Ďurech

⁵ Jozef Trojan, Pavel Lukačka a Peter Lupták na trest smrti, Václav Pauček na 25 rokov, Jozef Kočnár na 25 rokov, Pavol Glenda na 19 rokov a Elemír Ďurech na 19 rokov.

⁶ <https://priazor.com/masmedia/1916-dennik-pravda-o-jozefovi-trojanovi>, cit. (3. 1. 2018).

zmocnili ich vecí“. (Uznesenie Krajského súdu v Bratislave z 11. 8. 1994, sp. zn. 1Rt23/93).

Tento prípad z hľadiska histórie a pátrania značne poškodil pravde, keďže v päťdesiatych až sedemdesiatych rokoch minulého storočia nebolo politicky vhodné sa k Trojanovi a jeho partizánskej brigáde hlásiť. A tak je veľmi ťažké v spomienkach účastníkov, resp. v ich žiadostiach v zmysle zákona 255/1946 Zb., nájsť skutočne pravdivé podanie jednotlivých udalostí, pretože účastníci odboja sa obávali použiť Trojanovo meno, resp. priznať členstvo v jeho partizánskej brigáde.

Význam firmy BAĽA pre rozvoj a vznik protifašistického hnutia na hornom Ponitří

Nedostatok pracovných príležitostí v oblasti horného Ponitria vyriešilo rozhodnutie o výstavbe chemického závodu v Novákoch a vojensko-strategických objektov v Zemianskych Kostolanoch. To bolo motivované predovšetkým tým, že všetky výrobné chlóru v predmníchovskej ČSR boli na západe v pohraničnej zóne, čo bolo po nástupe fašizmu v Nemecku nebezpečné. Zo strategických dôvodov sa ukázala potreba vybudovať výrobu na inom, menej ohrozenom mieste. Navonok sa však toto rozhodnutie zdôvodňovalo snahou o tzv. industrializáciu Slovenska. Za voľbu horného Ponitria hovorilo viacero dôvodov: blízke náleziská uhlia v Handlovej a v Novákoch, ako aj dostatok lacnej pracovnej sily. S výstavbou závodu sa začalo v roku 1936, ale jej urýchlenie nastalo až po zabratí Sudet, keď obe vtedajšie výrobné chlórny v Ústí nad Labem a vo Falknově (teraz Sokolov) zostali na okupovanom území.

Od vzniku Československej republiky začala firma Baťa budovať sieť svojich predajní aj na Slovensku, od tridsiatych rokov postupne budovala i sieť svojich závodov. Do baťovského okruhu záujmov takto pribúdali Bošany, Nové Zámky, Svit, Tuhár, Liptovský Mikuláš, Obyce a neskôr ďalšie. Rozhodnutie firmy Baťa bolo už dlhodobé, hľadali sa len vhodné pozemky pre strojársku fabriku. Po neúspešnom výbere lokality v Kremnici, v Bošanoch či v Topoľčanoch si firma vyhládla práve Šimonovany. Konkrétne to bola firma MSS – Moravské a slovenské strojírny, ktorá mala zámer začať stavať objekty továrne na výrobu bicyklov a obuvníckych strojov. Táto firma patrila pod obuvnícky koncern Tomáša Baťa a jej majoritným vlastníkom bol Ján Antonín Baťa, nevlastný brat Tomáša Baťa st. Pozemky vykúpila od miestnej zadlženej židovskej rodiny Salzbergerovcov, ktorá sa okrem toho rozhodla predať firme aj svoj celý hospodársky statok. Dňa 28. júna 1938 došlo po predošlých rokovaníach k uzatvoreniu konečnej zmluvy. Podmienky zmluvy boli takéto: predávajúci vyhlasujú, že predávajú spolu s veľkostatkom všetky materiálne nehnuteľnosti patriace k nemu, ktoré sa nachádzajú v katastri obcí Šimonovany, Radobica a Veľké Kršteňany. Išlo teda o živý i neživý inventár. V obciach Radobica a Veľké Kršteňany sa nachádzal lesný majetok. Okrem pozemkov, o ktoré Baťa najviac stál, získal okrem veľkostatku aj liehovar, zásoby hydiny, štyri kočiare, konské postroje, osobné autá, písací stroj.⁷ Súbežne s výstavbou továrne sa začala budovať osada nazvaná Baťovany (terajšie Partizánske). Prvé výkopové práce sa datujú 8. augusta 1938 a tento deň sa považuje za oficiálny dátum vzniku mesta Ba-

⁷ MARKO, Vladimír: Rigorózná práca Jozef Trojan, Filozofická fakulta Trnavská univerzita v Trnave, s. 19.

ťovany. Okrem výrobných hál sa začali stavať aj moderné domy pre zamestnancov podľa hlavného architekta zlínskej stavebnej kancelárie firmy Baťa Vladimíra Karfíka, popredného predstaviteľa funkcionalizmu. Sľubne sa rozbiehajúce stavebné práce zabrzdili v septembri 1938 politické udalosti v Mníchove. Po rozpade Československej republiky potreboval Ján Antonín Baťa udržať majetok, ktorý vlastnila firma na Slovensku. Slovenskej vláde sa rozhodol poskytnúť vysokú pôžičku, čím sa mu uvoľnili ruky na podnikanie na Slovensku. Baťa upustil od svojho zámeru plánovanej strojárkej výroby a v továrni v Baťovanoch rozbehol výrobu obuvi. Prvé páry topánok boli vyrobené už 15. júla 1939. Do konca roka sa vyrobilo 940 000 párov koženej obuvi. Súčasne napredovala aj komplexná výstavba novej obce. V osade Baťovany vyrastala moderná obytná štvrť, kultúrne a spoločenské priestory, obchody, športoviská, zdravotnícke a sociálne zariadenia. V roku 1940 bola odovzdaná do užívania železničná zastávka medzi Šimonovanmi a Veľkými Biellicami a ukončená výstavba spoločenského domu s kinom. Osada Baťovany mala od augusta 1940 vlastný obecný výbor – všetci jeho členovia boli zamestnancami firmy Baťa. V roku 1941 došlo k zásadným zmenám v správe obce Šimonovany. Obecný výbor bol rozpustený a správu obce prevzal vládny komisár so svojim poradným zborom, ktorý však nemal rozhodovacie právo. Príchod firmy Baťa bol veľkým prínosom. Finančná situácia obce sa vďaka firme tak zlepšila, že mohla začať aj dlho odkladané stavebné úpravy, ktoré si predtým nemohla dovoliť pre nedostatok peňazí. Všetky investície novovybudovanej osady Baťovany preva-

la na seba firma Baťa a obec Šimonovany sa mohla venovať len svojim záležitostiam. V priebehu rokov 1939 – 1942 postavila obec moderný Obecný dom, v ktorom bola aj pošta. V roku 1941 začala s reguláciou rieky Nitra, ktorá spôsobovala časté záplavy. Obec investovala aj do úpravy ulíc, kostola, námestia a zriadený bol mestský park. Rozrastala sa a napredovala aj osada Baťovany, ktorá mala v roku 1943 až 2 067 obyvateľov. V obytnej štvrti pribudli desiatky bytových jednotiek a štyri slobodárne. Postavený bol aj štvorpodlažný internát pre Baťovu školu práce.⁸ Baťova škola práce (ďalej len BŠP) v Baťovanoch pôsobila už od roku 1939, bola strednou školou, ktorá vychovávala a učila samostatnosti dorast pre Baťove závody. O školu bol mimoriadny záujem. Úspechy sa však dostavili postupne aj v ďalších odvetviach, ako boli zdravotníctvo a šport. V Baťovanoch začalo pôsobiť moderné zdravotné stredisko, ktoré zvýšilo životnú a sociálnu úroveň v širokom okolí. Neskôr obaja miestni lekári pracovali v poľnej nemocnici v SNP. Významné úspechy sa dosiahli aj v športe. Keďže v Baťovanoch pôsobilo nadpriemerne veľa mladých ľudí, bolo logickým vyústením, že šport sa bude nielenže rozvíjať, ale i napredovať. Už pred vojnou baťovci získali niekoľko celoslovenských prvenstiev v atletike a v stolnom tenise. V takýchto podmienkach vznikalo jedno z najvýznamnejších centier ilegálnej práce na Ponitří v Baťovanoch, kde v tom roku pracovalo vo firme Baťa, a. s., už 1 485 zamestnancov.⁹

Významnou časťou tejto histórie je aj zapojenie stredoškolskej mládeže do Povstania. Práve tu sa vo veľkom prejavil

⁸ <http://www.partizanske.sk/historia.phtml?id3=1629>, cit. (12. 12. 2018).

⁹ KAPUSTA, Pavel: Partizánske v bojoch a budovaní, Martin: Osveta 1964, s. 52.

„Baťov duch“, baťovská cieľavedomosť, disciplína a húževnatosť. Priateľské vzťahy, ktoré vznikli na pracovisku alebo v rámci mnohých spoločenských podujatí, vytvorili v Baťovanoch spoločenstvo ľudí, ktorí popri práci išli veľmi súdržne do SNP. Z radov BŠP položilo v SNP život mnoho študentov, žiadna iná stredná škola nemala toľko účastníkov Povstania a toľko obetí¹⁰ na životoch v bojoch za slobodu počas SNP.

¹⁰ Riaditeľ školy Alexander Ondrašik, žiaci Jaroslav Kužela, Michal Michalovič, Anna Klesňáková, Ferdinand Cvečka a Jozef Jamrich.

2

Počiatky partizánskeho hnutia na hornom Ponitří

I keď v publikácii používam termín Ponitrie ako oblasť predmetného diania, mám na zreteli len územie zhruba terajších okresov Partizánske, Zlaté Moravce, Topoľčany a Prievidza. Je to oblasť, ktorá je z východnej strany lemovaná horským pásmom Vtáčnika, pokračovaním na severovýchod je pohorie Žiaru, na severe zalesnené stráne Malej Fatry, na západe Malá Magura a pohorie Rokoš, na juhu priestor medzi Tribečom a Považským Inovcom. Je to oblasť, ktorá až do roku 1945 mala prevažne poľnohospodársky charakter, pričom vlastníci pôdy boli väčšinou veľkostatkári a v značnom rozsahu tiež rímskokatolícka cirkev. Tieto vlastnícke vzťahy určovali aj sociálne zloženie obyvateľstva. Na jednej strane to boli veľkostatkári a na druhej strane poľnohospodársky proletariát s početnou skupinou drobných a stredných roľníkov. Táto skladba obyvateľstva určuje aj základňu, z ktorej je nevyhnutné vychádzať pri posudzovaní sociálnych momentov a životnej úrovne väčšiny obyvateľstva tej-

to oblasti tak za predmníchovskej ČSR, ako aj za slovenského štátu.

Jedným z významných centier ilegálneho hnutia na Ponitří boli Velké Uherce v okrese Topoľčany. Už v tomto období sa na ilegálnej práci podieľal vekovo mladší Albín Grznár, ktorého politická vyspelosť a organizačné schopnosti sa prejavili najmä pri organizovaní ilegálneho boja komunistickej strany na hornej Nitre v rokoch 1940 – 1944. Spolu s bratom Jozefom Grznárom, Jozefom Šremerom a Jánom Kopákom vytvorili v obci ilegálnu stranícku bunku. Do hnutia boli zapojení aj bratia Ivankovci, Vlčkovci, Meličkovci a mnoho ďalších. V Hornej Vsi to boli Bartošovci, Kušnierovci, Jamričkovci a ďalší, podobne v Radobici Frankovci, Kollárovc, Hvojniovci, Urban, Ficeľ a pod. Aj v nemeckej oblasti boli oddaní vlastenci a komunisti, ktorí padli v SNP, boli to najmä Tomovci, Mocpajchovci, Foltanovci, Škriniarovci a ďalší. Podobne to bolo aj v ďalších častiach hornej Nitry, napríklad v Novákoch F. Hargaš, prof. J. Hargaš, prof. Otto, Oršulovci, Hvojniovci, Mišeje, Hladký, Chalmovský, Lastovka, Kušík, Mjartan atď. V Prievidzi a okolí J. Svitok, J. Krajči, Rendek, Lietavec, Malík, Pernišovci. V Cachu (dnes Malinová) Julo Elišer, J. Richter, J. Krebs, Lampert, Maurer a i. V Handlovej Pavel Tonhauser, Štefan Kušík, J. Šnirer, Jozef Kmeť, Ondrej Mlynarčík a ďalší.¹¹

Činnosť baťovianskej ilegálnej skupiny zintenzívnela po napadnutí Poľska nacistickým Nemeckom. Sabotážne akcie, ktoré jej členovia uskutočnili, patria medzi prvé v Ponitří.¹² Ilegálnu stranícku bunku tu založili Ondrej Kramár (kr. m. Iskra) a Rudolf Kalabus, ku ktorým sa pridal pracov-

¹¹ A MSNP Banská Bystrica, fond XII, prir. č. S 42/75. Spomienka Štefan Hvojník.

¹² HOLKA, Filip: Národnooslobodzovací boj na Ponitří, 1. vyd. Bratislava: Vydavateľské stredisko Zs KNV pri KPÚ, 1967, s. 33 – 35.